Относно правата ни за възстановяване на суми за екскурзия поради война, с оглед ескалацията в Близкия изток

Към месец март 2026 г. Близкият изток се намира в състояние на изключително висока военна ескалация, започнала на 28 февруари 2026 г. след началото на предприетата от САЩ и Израел военна операция срещу Иран (наречена „Operation Epic Fury“ или „Roaring Lion“). На тази дата стартираха координирани въздушни удари, насочени към унищожаване на ядрената програма на Иран, балистичните му ракети и военната инфраструктура. Отговорът на Иран не закъсня, като последваха масирани ракетни и дронови атаки срещу цели в Израел и американски бази в региона, които засегнаха и цивилни цели в Катар, Бахрейн, Обединените арабски емирства, Кувейт, Ирак, Саудитска Арабия. Кризата на практика обхваща и съседните държави Ирак, Ливан, Сирия и Йемен, където проирански групировки участват в сраженията.

Ескалацията между САЩ и Израел от една страна и Иран от друга вече има директно отражение върху авиотрафика в Близкия изток и над Персийския залив. Това не засяга само хората, които пътуват до региона, а и огромен брой пътници, които минават транзит през Дубай, Доха и Абу Даби (едни от най-важните хъбове между Европа, Азия и Африка). На практика по този начин са засегнати почти всички значими и популярни сред българите туристически дестинации извън Европа.

Щом тази статия е привлякла вниманието Ви, то с голяма вероятност Вие или Ваш близък имате предварително планувано организирано туристическо пътуване до засегнатите от конфликта държави или до дестинации в непосредствена близост до тях. Вероятно вече имате сключен договор за пътуването си с туроператор- пряко или чрез посредничеството на туристически агент. Тази статията ще ви бъде полезна, защото именно тук ще откриете как да получите обратно това, което сте заплатили на туроператора, организиращ екскурзията Ви, без да дължите такси, неустойки или други плащания. Тук следва да бъдат направени две важни уточнения- в случай, че вече сте закупили туристическия пакет чрез туристически агент имайте предвид, че отговорен да възстанови заплатеното от вас е туроператора, а не туристическия агент. Второто важно уточнение е, че по см. на закона за туристически пакет се приема комбинация от най-малко два различни вида туристически услуги (измежду настаняване или превоз или отдаване под наем на автомобил или други туристически услуги като допълнителни екскурзии на място например), като тези поне две услуги задължително следва да са за целите на едно и също пътуване (екскурзия). Т.е. ако сте ползвали услугите на туроператор или туристически агент само за закупуване на

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

самолетни билети или само за хотелска резервация, то за съжаление няма как да ангажирате отговорността на туроператора.

Съгласно чл. 89, ал. 5 от Закона за туризма, пътуващият има право да прекрати договора за туристически пакет преди започването на изпълнението му, без да заплаща никаква такса за прекратяване в случай на непреодолими и извънредни обстоятелства, настъпили или случващи се в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията. С ал. 6 на същия законов член законодателят е уредил, че при прекратяване на договора за туристически пакет съгласно ал. 5, пътуващият има право на пълно възстановяване на всички направени плащания за туристическия пакет в това число и възстановяване на суми за екскурзия поради война, като с ал. 8 е предвидил, че дължимите суми се възстановяват на пътуващия не по-късно от 14 (четиринадесет) дни след прекратяването на договора за туристически пакет. По този ред нямате право да претендирате допълнително обезщетение от туроператора, т.е. може да получите обратно само заплатеното от вас по прекратения договор като заплатено на отпаднало основание (чл. 55 от ЗЗД).

В случай, че сте решили да предприемете действия по възстановяване на суми за екскурзия поради война, като първа стъпка следва да изпратите до туроператора с копие до туристическия агент (ако такъв е посредничил) изрично изявление за прекратяване на Договора за туристически пакет, поради възникнали непреодолими и извънредни обстоятелства и наличието на значителен риск за сигурността и човешкото здраве, военен конфликт или военни действия в района на маршрута и дестинацията ви по Договора (или в непосредствена близост до тях). Препоръчително е със същото изявление да направите искане за връщане на всичко платено на основание договорните клаузи, общите условия и разпоредбите на чл. 89, ал. 5 и ал. 6 от Закона за туризма, като посочите своя банкова сметка. Ако не го направите към този момент, това следва да стане преди предявяване на съдебната претенция, която е най- вероятния изход при липса на доброволно възстановяване на суми за екскурзия поради война от страна на туроператора. С оглед някои специфики на всеки отделен случай е препоръчително преди изпращане на изявлението си да се консултирате с адвокат.

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

Съществения момент е преди изпращане на изявлението ви за прекратяване на договора да прецените до каква степен избраната от вас дестинация е засегната от непреодолими и извънредни обстоятелства, да прецените дали дестинацията е пряко засегната или не, като имате предвид, че закона приема, че може да се позовете на чл. 89, ал. 5 от Закона за туризма и ако събитията са в непосредствена близост до дестинацията. В Република България на практика не съществува специална законова регламентация за определяне степента на риска при пътуване и пребиваване на български граждани в чужбина. Индексът на риска и препоръките, които се публикуват в тази връзка имат информативен и препоръчителен характер, съответно не са обвързващи и са в изпълнение на нормативно установените задължения на Министъра на външните работи за защита и оказване на помощ на българските граждани в чужбина. Това обаче не означава, че наличието на война и други сериозни проблеми със сигурността на дестинацията или в непосредствена близост до нея не представляват наличие на „непреодолими и извънредни обстоятелства“ по смисъла на закона, напротив. При всички случаи е добре преди предприемане на решаващата стъпка за прекратяване на договора, да проверите какъв е индекса на риска в избраната от вас дестинация на адрес: https://www.mfa.bg/bg/situationcenter. На посочения адрес Министерството на външните работи на Република България публикува и редовно осъвременява предупреждения за въздържане от пътуване за конкретни държави или отделни райони, където съществува реална заплаха за живота, сигурността и здравето на български граждани. С оглед вземането на информирано решение на всеки български гражданин, планиращ пътуване, на посочения адрес за всяка държава има определено ниво на риск, с препоръчителен характер. Степента се определя въз основа на обстоен анализ на кризисната обстановка, прогнози за нейното развитие и обмен на актуална информация с други държави-партньори. Използва се възприетата в останалите държави-членки на ЕС петстепенна класификация на нивата на риска, както следва: Ниво 1: „Без особени препоръки“; Ниво 2: „Повишено внимание“ (осведомете се подробно за актуалната обстановка в страната); Ниво 3: „Повишено ниво на риск“ (препоръка да не се пътува в определени райони на страната освен при необходимост); Ниво 4: „Предупреждение за преустановяване на пътуванията в цялата страна“ (освен при крайна необходимост) и Ниво 5: „Предупреждение за преустановяване на всякакви пътувания и незабавно

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

напускане на страната“.
Според мен наличието за дадената държава към датата на изявлението ви за прекратяване на Ниво 4 или Ниво 5 от класификация на нивата на риска е напълно достатъчно основание за прилагане на чл. 89, ал. 5 от Закона за туризма (ЗТ). Това е така, доколкото с тази разпоредба на закона е транспонирана в българското законодателство разпоредбата на чл. 12, § 2 от Директива (ЕС) 2015/2302 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 година относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 90/314/ЕИО на Съвета. Съгласно чл. 12 на тази Директива държавите членки гарантират, че пътуващият може да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване по всяко време преди започване на изпълнението на туристическия пакет като в стандартния случай се дължи компенсация на туроператора. Извън стандартните случаи обаче пътуващият има право да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване преди започване на изпълнението на туристическия пакет, без да заплаща никаква такса за прекратяване на договора в случай на непредотвратими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията. При прекратяване на договора за пакетно туристическо пътуване съгласно чл. 12, § 2 пътуващият има право на пълно в това число възстановяване на суми за екскурзия поради война, включително на всички направени плащания за туристическия пакет, но няма право на допълнително обезщетение. В нашето законодателство е транспонирано и Приложение I, Част А към Директивата, съдържащо Формуляр за стандартната информация за договори за пакетно туристическо пътуване, в което е предвидена възможност преди започване на изпълнението на туристическия пакет пътуващите да прекратят договора без да плащат такса за прекратяване на договора, при настъпване на извънредни обстоятелства, като например сериозни проблеми със сигурността на мястото на дестинацията, които биха могли да засегнат туристическия пакет. По- конкретно в българския си аналог Приложение I, Част А е именовано Приложение № 1 към чл. 82, ал. 1 от ЗТ и съдържа Стандартен формуляр за предоставяне на информация във връзка с договори за туристически пакети, което

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

приложение Вашият туроператор е бил длъжен да Ви предостави ведно с договора. В него е записано, че „Преди започване на изпълнението на туристическия пакет пътуващите могат да прекратят договора, без да плащат такса за прекратяване на договора, при настъпване на извънредни обстоятелства, като например сериозни проблеми със сигурността на мястото на дестинацията, които биха могли да засегнат туристическия пакет.“. Т.е. Вашият туроператор е обвързан с това Ваше право освен законово, но и облигационно с разпоредбата на сключения с Вас договор.

По смисъла на § 1, т. 68д ДР на ЗТ „непреодолими и извънредни обстоятелства“ са обстоятелства, които са извън контрола на страната, която се позовава на тях, и последиците от които не биха могли да се избегнат, дори ако са били предприети всички разумни мерки за тяхното предотвратяване, която дефиниция е буквален превод на дадената такава в чл. 3, § 12 от Директивата. В съображение в т. 31 от Преамбюла на Директивата е даден и неизчерпателен списък на „непреодолими и извънредни обстоятелства“: война, други сериозни проблеми със сигурността, като терористични актове, значителни рискове за човешкото здраве, като огнище на сериозна болест на мястото на пътуването или природни бедствия, като наводнения или земетресения или атмосферни условия, които правят невъзможно безопасното пътуване до дестинацията, съгласно уговореното в договора за пакетно туристическо пътуване. Следователно, безспорно наличието на война и други сериозни проблеми със сигурността в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него представляват наличие на „непреодолими и извънредни обстоятелства“ по смисъла на Директивата респ. по смисъла на чл. 89, ал. 5 ЗТ.

Съдът на Европейския съюз (СЕС) в решение по дело C-299/22 г., т. 71 е постановил, че при преценката за това дали правото на прекратяване на договора за туристически пакет, без заплащането на такса се свързва с „непредотвратими и извънредни обстоятелства, които засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията“ следва да се вземат предвид такива обстоятелства, които не е необходимо да правят невъзможно изпълнението, а е достатъчно само изпълнението на пакета да не може да се осъществи без пътуващите да бъдат изложени на рискове за тяхното здраве и тяхната безопасност. При необходимост могат да се вземат предвид лични фактори, свързани с индивидуалното положение на тези пътуващи. Преценката на значимост на засягането трябва да се

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

извърши от гледна точка на средностатистическия пътуващ, който е нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен към момента на прекратяване на договора за пакетно туристическо пътуване. Казано по- просто тази практика на СЕС споделя виждането, че пътуващ, който възнамерява да упражни правото си да прекрати такъв договор, без да заплаща такса за прекратяване трябва да извърши разумна и обоснована преценка, чрез собствената си „прогноза“ към момента на прекратяване дали с това пътуване е налице възможност и вероятност за значителното засягане на сигурността му. Съгласно т. 29 и т. 30 от решение С-584/22 г. на СЕС, упражняването на правото на прекратяването на договора зависи от условието „непредотвратими и извънредни обстоятелства да засягат значително изпълнението на туристическия пакет или превоза на пътници до дестинацията“, като изискването трябва да се счита за изпълнено когато такива обстоятелства действително са настъпили към датата на прекратяване на съответния договор за пакетно туристическо пътуване. Това предполага, че към тази дата съществува положение, отговарящо на определението на понятието „непредотвратими и извънредни обстоятелства“, дефинирано в чл. 3, т. 12 от Директива 2015/2302 (респ. § 1, т. 68д ДР на ЗТ). Ясно е, че закона изисква преценката по необходимост да има само прогнозен характер, тъй като тези последици се проявяват окончателно едва към датата, предвидена за изпълнение на съответното пакетно туристическо пътуване, а и самия закон допуска такова позоваване само до началото на пътуването. Вероятността и значимостта на това засягане на изпълнението трябва да се извърши от гледна точка на средностатистическия пътуващ, който е нормално осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен, т.е. би следвало при спор с туроператора съда да приеме, че ако такъв пътуващ е имал основание да счита, че изпълнението на туристическия пакет е засегнато, то договора е прекратен основателно. Казано по-просто от възприетата публичната информация за ежедневното падане на отломки от ракети унищожени от противовъздушна отбрана, взривяването на дронове в урбанизирани територии в близост до избраната дестинация, агресивните изявления на воюващите страни, евакуацията на туристи от дестинацията с извънредни чартърни полети всеки средностатистическия пътуващ може да направи обосновано заключение, че плануваното пътуване до този район застрашава безопасността му. Следователно засяга се значително изпълнението на туристическия пакет и е

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

възниква право за прекратяване на договора и получаване на всичко платено по него.
В обобщение на казаното до тук, за да възникне правото ви за прекратяване на договора по реда на чл. 89, ал. 5 от ЗТ следва в обективната действителност да са се осъществили следните предпоставки: 1) наличие на валидно сключен договор за пакетна туристическа услуга с туроператор включително чрез туристически агент, изпълнението на който не е започнало; 2) заплащането от Ваша страна на сумата по договора за предоставяне на услугата или част от нея; 3) наличието на непреодолими и извънредни обстоятелства в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, които засягат изпълнението на туристическия пакет; 4) отправено волеизявление до туроператора за прекратяване на договора за туристическа услуга; 5) отправена покана до туроператора за възстановяване на суми за екскурзия поради война, а именно заплатената цена на пакетната услуга.
Много често отговора на туроператора на подобно писмо би бил отказ за възстановяване на суми за екскурзия поради война с твърдението, че към момента на получаването му не са налице непреодолими и извънредни обстоятелства. Разбира се това не е основание да се откажете, а основание да потърсите адвокат и да заведете иск по чл. 55 ЗЗД за осъждане туроператора за заплащане на сумата заплатена по договора, като дадена на отпаднало основание, ведно със законната лихва от момента на прекратяването до окончателното изплащане на вземането. По такова дело доказването на посочените в предходния абзац елементи от фактическия състав на спорното материално право е Във ваша тежест, а в тежест на туроператора ще бъде да докаже възражението за липса на непреодолими и извънредни обстоятелства в мястото на дестинацията или в непосредставена близост до него, които да са засегнали изпълнението на туристическия пакет (ако направи такова). С голяма вероятност при подобно прекратяване туроператора ще претендира посочената в договора неустойка, която в най- честия случай е в размер на 100 % от цената на пътуването. Това също не следва да ви притеснява, доколкото в този случай имате на ваше разположение възражението за нищожност на клаузата на основание чл. 26, ал. 1, пр.1 ЗЗД, като противоречаща на закона – на императивната разпоредба на чл. 89, ал. 2 от Закона за туризма, съгласно която, таксата, която би се дължала в случая на прекратяване по, ал. 1 трябва да бъде „подходяща и обоснована“. Задържане на такса в размер на 100 % от платената цена по договора или близка до тази противоречи на

CR legal DL 2018. Всички права запазени.

изискванията на закона.
В заключение- само Вие а не туроператора сте този, който има право да прецени дали да се възползва от правото си да пътува или ако не желаете доколкото се чувствате застрашен- да прекратите договора и да получите обратно платеното. И много често закона е на Ваша страна, затова не се страхувайте да потърсите правата си.

CR legal DL 2018. Всички права запазени.